

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CXIII. De gratia, quantum ad eius effectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

certissime cognoscimus per fidem, licet non cognoscamus per certitudinem nos habere gratiam, per quam nos possumus ea promereri. Vel potest dici, quod loquitur de notitia priuilegata, que est per revelationem, unde subdit, Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum sanctum.

AD QUINTVM dicendum, quod illud verbum Abraham dicitur, potest referri ad notitiam experimentalis, que est per exhibitionem operis. In operi enim illo quod fecerat Abraham, cognoscere potuit experimentaliter se Dei timorem habere. Vel potest hoc etiam ad revelationem referri.

¶ Super Questionis centuria decima tercia Articulum primum.

QVAESTIO. CXIII.
De effectibus gratiae, in decem articulos divisa.

BARTIC. I. questione 113, nota q[uod] au thor non dicit, q[uod] iustificatio impia, de qua nunc sermo, sit motus: sed q[uod] est secundum rationem motus de contrario in contrarium. Et dico hoc, quia iustificatio impia non oportet q[uod] sit de contrario in contrarium proprie: quia culpa; macula, que est terminus a quo, non est res poena, sed est de hibentia se per modum contrariaj in alterum: sic enim le haber maxilla ad gradum. Et propterea iustificatio impia est per modum motus in novis in angelis autem & Adam in principio non per modum simplicis generationis.

¶ Cetera que spe ciente ad oppositionem gratie & culpe, inf es tractabuntur.

¶ Octavo, De naturali ordine eorum que ad iustificationem occurunt.

¶ Non, Vtrum iustificatio impia sit maximum opus Dei.

¶ Decimo, Vtrum iustificatio impia sit miraculosa.

ARTICULUS PRIMVS.

Vtrum iustificatio impia sit remissio peccatorum.

AD PRIMUM sic proceditur. Vr q[uod] iustificatio impia non sit remissio peccatorum. Peccatum non solu iustitiae opponit, sed oibus virtutibus, vrex * supradicti par: sed iustificatio significat motu quandam ad iustitiam. non ergo ois peccati remissio est iustificatio, ci ois motus sit de contrario in contrarium. ¶ Pr[et]er Vnumquodc; debet nominari ab eo quod est potissimum in ipso, vt d[icitur] in 2.* de aia sed remissio peccatorum precepit per fidem, fm illud Act. 13. Fide purificans corda eorum, & per charitatem, fm illud Prou. 10 Vniuersa delicta operit charitas. magis ergo remissio peccatorum debuit denominari fide, vel a charitate, quam a iustitia.

¶ Pr[et]er Remissio peccatorum idem esse v[er]o quod vocatio, vocatur n[on] qui distat, distat autem aliquis a Deo per peccatum sed vocatio iustificatione precedit, secundum illud Ro. 8. Quos vocavit, hos & iustificavit, ergo iustificatione non est remissio peccatorum.

ASED CONTRA est, q[uod] Rom. 8. super illud, Quos u[er]o cavit, hos & iustificavit, dicit * glo. remissione peccatorum. ergo remissio peccatorum est iustificatio. Glo. interlinia ibidem.

RESPON. Dicendum, q[uod] iustificatio passiu accepta importat motu ad iustitiam, sicut & calefactio motum ad calorem. Cum autem iustitia de sui rōne importet quādam restitutinē ordinis, dupliciter accipi potest. Vno modo secundum quod importat ordinem rectūm in ipso actu hominis. Et secundū hoc iustitia ponitur virtus quādam, sive sit particularis iustitia, q[uod] ordinat actum hominis fm restitutinē in comparatione ad aliū singularem hominem; sive sit iustitia legalis, quae ordinat fm restitutinē actum hominis in cōparatione ad bonū cōmune multitudinis, vt patet in 5. * Eth. Alio modo d[icitur] iustitia prout importat restitutinē quandam ordinis in ipsa interiori dispositione hominis, prout scilicet supremum hominis subditur Deo & interiores uires anima subduntur supremā, scilicet rōni. Et hanc etiā dispositionem uocat* Philosophus in 5. Eth. iustitiam metaphorice dictam. Hac autem iustitia in homine p[ot] fieri dupliciter. vno quidē modo per motu simplicis generationis, qui est ex priuatione ad formam. Et hoc modo iustificatio possit competere ēt ei, quinon esset in peccato, dum homini iustitiam a Deo aciperet: sicut Adam d[icitur] accepisse originalē iustitiam. Alio modo potest fieri homini iustitia in homine fm rationem motus, qui est de contrario in contrarium: & fm hoc iustificatio importat transmutationem quādam de statu iniustitiae ad statum iustitiae prædictæ. Et hoc modo loquimur hic de iustificatione impia secundum illud Apost. ad Ro. 4. Si qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium &c. Et quia motus denominatur magis a termino ad quā, quam a termino a quo, ideo huiusmodi transmutatio, qua aliquis transmutatur a statu iniustitiae per remissionē peccati, fortiter non mē a termino ad quā, & vocatur iustificatio impia.

AD PRIMUM ergo dicendum, q[uod] omne peccatum fm quod importat quandam inordinationē mētis nō subditur Deo, iustitia p[ot] dici prædicta iustitiae contraria, fm illud 1. Io. 3. Omnis qui facit peccatum, & iniquitatē facit, & peccatum est iniquitas, & fm hoc remotio cuiuslibet peccati dicitur iustificatio.

AD SECUNDUM dicendum, q[uod] fides & charitas dicunt ordinē speciale mentis humana ad Deum fm intellectū, vel affectum: sed iustitia importat generaliter totā restitutinē ordinis. Et ideo magis denominat homini transmutatio a iustitia, q[uod] charitate, vel fide.

AD TERTIUM dicendum, q[uod] vocatio refertur ad auxilium Dei interioris mouentis, & excitantis mentem ad desiderandum peccatum. Quia quidem motio Dei non est ipsa remissio peccati, sed causa eius.

ARTICULUS II.

Vtrum ad remissionem culpe, que est iustificatio impia, requiratur gratia infusa.

¶ Super Questionis centuria decima tercia Articulum secundum.

AD SECUNDUM sic procedit. Vr, q[uod] ad remissionē culpe, que est iustificatio impia, non re quiratur gratia infusa. Potest n[on] aliq[ue] remoueri ab uno contrario sine hoc, q[uod] p[ro]ducit ad alterū, si contraria sunt mediata: sed status culpe, & status gr[ati]e sunt contra tria mediata. est n[on] medius status

Prima Secunda & Thomæ.

4. diss. 17. q. 1.
art. 3. q. 1. &
ver. 9. 2. 28.
art. 8.

In art. 2. questionis ceteris madecimatis, dubium occurrit circa rationem literæ quo ad illam propositionem. Est etiam diuina dilectionis in nobis, qui per peccatum tollitur, est gratia qua homo fit dignus vita æternæ. Vr K 3 nan-

QVAEST. CXIII.

Manque quod propositio sit manifeste falsa: nam peccatum luxuriae non tollit nisi rectitudinem naturalem per se, ut patet si ponemus hominem in puris naturalibus. Et confirmatur, quia non plus tollit priuatio, quam habitus oppositus ponat: sed rem perantia non ponit gratiam: ergo peccatum mortale oppositum non tollit nisi tempore ranciam.

Ad hoc dicitur, quod peccatum mortale tollit gratiam non directe, sed ex consequenti, si inuenit eam, aut ponit illi obicem, si non inuenit eam: sicut negans animal, negat ex consequenti hominem, quoniam ponens animal, non ponat hominem. Sed haec responsio licet uera sit, impertinens tamen est, quoniam ex hoc litera processus non salutareatur efficax: quoniam ad negationem animalis licet sequatur negatio hominis, tamē reparato animali, reparator est qui quid ablatum era ex negatione anima. Et similiter est propositio, licet priuationem rectitudinis naturalis sequatur negatio rectitudini-

nis gracie: tamē reparata rectitudine naturali, reparatur et quicquid ablatum erat. Et confirmatur hoc, quia aut est sermo de rectitudine naturali iuncta actualiter rectitudine gratiae, aut de rectitudine naturali absolute. Si primo, conitat quod hoc est per accidens: nam accidit naturali rectitudini coniungi supernaturali, sicut animal homini. Si secundo, constat quod reparata rectitudine, restauratum est totum quod deperrit. Dicendum est ergo, quod quia omne peccatum mortale includit in se conar etate ad charitatem, ut in 2. q. 24. arti. vlti. habebimus: quia est transgressio illius precepti charitatis negatur, scilicet, Nihil est preferendum amicitiam diuinam: ideo omne peccatum mortale priuat rectitudinem naturali, priuat etiam rectitudinem gratiae, ita quod non priuat rectitudinem gratie ex consequenti, sicut priuatio animalis est priuatio hominis, sed priuat ea formaliter, non quod priuatio rectitudinis naturalis fit formaliter priuatio rectitudinis supernaturalis, quoniam priuationes distinguuntur per eis habitus: sed quia ambae priuationes, scilicet utriusque rectitudinem in peccato mortali humiliantur, quia contra utramque legem committimus, scilicet naturam & charitatem eadem transgressione: & sic siue inueniatur, siue non in illo subiecto, adulter transgreditur utramque legem, ac per hoc tollit gratiam si inuenit, aut ponit illi obicem. Et sic intellecta propositione, efficax est processus literae: nam ex hoc sensu sequitur, quod non fit reparatio per solam rectitudinem naturalis rectitudinis: nam sicut duplex rectudo est ab latu duplicem oportet restituiri. Et per hoc patet responsio ad primam obiectiōnem, & ad secundam. Nam non dicimus, quod plus priuatio tollat, quam habitus oppositus ponat: sed dicimus, & bene, quod priuatio una plus includit aliam, quam oppositus habitus includat alium oppositum. malum namque morale mortale includit malum oppositum gratiae & tamē bonum morale non includit bonum gratiae. Et ratio est, quia bonum configurit ex causa integra, malum autem ex singularibus defectibus. Ad transgredientem enim in charitatis preceptum, sicut est transgreder quodcumque preceptum cuiuscumque: ad adimplendum autem ex charitate (sic enim solus charitatis bonum participatur obediendo) precepta, non sufficit quodcumque preceptum implementum, sed exigunt infusa gratia, ut pater ex dictis.

In responsione ad primum eiudem secundi articuli dubium occurrit de propositione illa, Gratia & culpa sunt opposita immediata respectu hominis lapsi, sed non respectu hominis absolute. Et de ratione eius, scilicet quia hoc sit sine speciali benevolentia, uidetur in primis quod ratio nihil ualeat, sed sit sophisma a speciali benevolentia ad talem. Specialis siquidem benevolentia ad inimicum potest haberī quo ad tria, primo, quod

ARTIC. II.

Fnon habeatur amplius pro inimico, quām ne experimur enim in nobis, quod inimico remittit eo quod uelimus illum ad confortandum nostrum. Sed ad rectitudinem naturalem, quia per peccatum abscondit, sic restitueret hominem in statu pristinum absque

Iustificati gratis per gratiam ipsius.

RESPON. Dicendum, quod homo peccando Deum offendit, sicut ex supra dictis patet. Offensa autem non remittitur alicui, nisi per hoc quod animus effensus patitur offendit. Et ideo secundum dum hoc peccatum nobis remitti dicitur, Deus nobis pacatur:

G

quæ quidem pax consistit in dilectione, qua Deus diligit nos. Dilectio autem Dei, quantum est ex parte actus diuini, est aeterna & immutabilis: sed quantum est ad effectum quem nobis imprimitur, quandoque interrumptur, prout scilicet ab ipso, quandoque deficitur, & quandoque iterum recuperamus. Effectus autem diuinæ dilectionis in nobis, qui per peccatum tollitur, est gratia, qua homo fit dignus uitæ aeternæ, qua peccatum mortale excludit. Et ideo non posset intelligi remissio culpæ, si non adesset infusio gratia.

HSED CONTRA est, qd dicit R. 3.

intendendum peccatum, nisi per dominum gratiam & propter opus est tali benevolentia specialis. & sic colligatur, sed hæc solutio licet ab aliquibus tenetur ut uera doctrinam authoris non est uera, ut in sequenti dubio de aliis dicendum est, quod gratia & culpa licet ab aliis. Et hoc est, quod non sinit opposita immunita, respectu lapsi sunt opposita immunita ex habitudine extrema le subiectum. Sicut n. inter cœcum & uicem refutatur datur medium per abnegationem, & respectu extenuum diem non datur medium (canis, anten non est cœsus, nec tindens; post nonnum aut diem aut extenuum) ita inter gratiam & culpam, respectu hominis datur medium per abnegationem, sed respectu hominis datur medium. Et ratio est, quia homo lapsus habet ad priuationem & habitum quoniam ex hoc respectu est. Quis est priuatione rectitudinis gratiae, id est priuationis ad Deum obiectum charitatis: quia ex actu ab incomutabili bono, quam peccando habemus, non habiliter auferio ab eodem, quia obiectum rectitudinis diuinæ & infusionis gratie. Et propterea opus est priuationis. Dei qui ad hunc effectum, qui est gratia gratiae, quoniam opus est benevolentia aucteris priuationis priuatio autem non auctorifi oppofitum habet, non nullus in processu literæ est.

IAd obiectiōnem autem in oppositum dicimus, quod secunda ratio in nobis & Deoqua remissio nostra non est remissio solum (positum, n. perfeuerant immunitam), sed remissio Dei oportet, sicut ex parte eius in remissione abominabilis est Domino impius & impensis eiusdem operis illum mutari ab inipi priuatione ad habitum.

KSi enim ad rectitudinem naturalem solum impius remaneret propter obiectum oppositum charitatis non ablatum, qui non erat in eo, cum esse in rectitudini ante causum.

LIn codem 2. art. dubium occurrit, an gratia generaliter exigitur ad iustificationem inimici, quod impunitus cuncte potentiam alter iustificari impunitus. Stet, namque in 2. sent. diff. 28 & in 4. diff. i.e. q. 1. & diff. 15. q. 2. tenet quod de potentia abducatur, scilicet impius a causa gratie dono habituali. Autem in articulo, tenet oppositum, dum in corpore arcu, non posteriore ligi remissio culpe, non adseritur, constat, n. quod si est possibile l'endum poterit, quod possit intelligi. Fundamentum Scoti est: quia

commisum peccatum dicitur peccator ex solo reatu, id est, obligatione ad penam per actum diuinam voluntatis, ex hoc enim deputatur; et homo potest transire de statu obligationis ad statum non obligationis ex hoc solo, et diuina voluntas ab eterno ordinat. Sicutem, qui heri peccauit, esse obligatum penae vita, ad primam horam diei

A D P R I M U M ergo dicendum, quod plus requiritur ad hoc, et offendit remittatur offensa, quod ad hoc, et simpliciter aliquis non offendens non habetur odio. Post enim apud homines contingere, quod unus homo aliquem alium nec diligit, nec odit; sed si eum offendit, et ci dimittat offensam, hoc non potest contingere absque speciali benevolentia. Benevolentia autem Dei ad hominem reparati dicitur per donum gratiae, ergo potest de culparum nisi absque gratia. Antecedens quo ad primam partem patet, quia datur medium, feliciter status innocentia. Quia ad secundam vero, quia qualitercumque potuit Deus facere voluntatem, talem praeceps potest reparare, potquam peccauerit. Secundo sic, Peccato repugnante dono gratiae, et retinendo naturam sine gratia, ergo per quodlibet eorum exclusum, non ergo exigunt gratia. Multa afferit, sed in his confutatoria vis, ex quibus vult non solum quod sine gratia infusio, sed sine etiam rectitudine naturalis restitutio, sola Dei voluntate non obligante eum qui peccauit, ad culpam, potest fieri remissio de potentia Dei absoluta.

Ad evidenter hunc difficultatem non oportet alia facere fundamen, sed recolenda sunt quae superius in tractatu de macula dicta sunt. Et adhucendum est quod, ut Magister in 18. dist. 4. sen. dicit, & bene, proportionaliter le habet: peccator dum peccat actu, & dum peccator remaneat, quia dum peccat actu ait a Deo charitatis obiecto, malus fit; dum peccator manet auctoritate derelicta, malus est. Et quoniam autem hoc in omnibus bonis est priuatio rectitudinis charitatis debitis in actu secundo, ait derelicta est priuatio habitualis conuersiois ad Deum obiectum charitatis, & non est pura negatio talis conuersiois, quoniam haec non est effectus peccati, & stat cum innocentia, sed est priuatio propria & stricta, & summa pro negatione boni debitis, quando oportet &c. ex hac priuatione que non est, nec potest a Deo, cum sit malum culpae formaliter peccator, & haec priuatio est terminus a quo in iustificatione non impetrari per modum contrarii, ut in art. praecedenti author dixit. Ex hoc pates, quia non potest intelligi remissio culpa nisi adueniente conuersione ad Deum charitatis obiectum, que est effectus formalis charitatis, ideo non est intelligibile, quod fiat remissio culpae abque infusione gratiae.

Ad obiecta autem in oppositum dicitur, quod Scotus errauit in ratione errore magno, ponens hominem post peccatum esse formaliter peccatorum per relationem rationis consequentem actus voluntatis diuina. Constat namque quod esse in peccato mortali, est esse in malo culpae, ergo non est in sola obligatione ad penam per actum voluntatis: nam hoc est esse in malo penae. Vide non est minima, quod errauit in consequentibus.

Ad illam autem propositionem, qualis inquit, potest Deus facere voluntatem, responeatur cōcedendo ad bonum sensum, sicut potest virginem reparare; sed negatur ita sequela, circa quam cogitat Scotus, scilicet, Homo lapsus est reparatus ad rectitudinem naturalis, dñe gratia faciente, ergo non est in peccato mortali. Stat namque quod prima priuatio rectitudinis naturalis sit capula, & secunda, si rectitudinis charitatis remanserit, at-

per hoc remanserit obex charitatis, qui non erat in homine antea quam habere posset. Nam enim dictum est, quod peccatum mortale includit calorem primitiōnē, immo haec principaliiter constituit peccatum mortale. Parent haec omnia, si ponamus quod homo in naturalibus creatus non peccauerit deviando a naturali praeceptori rectitudine;

A D T E R T I U M dicendum, quod sicut Augustinus in lib. de nuptijs & concupiscentia. Si a peccato deflisteret, hoc esset non habere peccatum, sufficeret ut hoc moneret Scriptura, Fili peccati non adjicias iterum. Hoc autem non sufficit, sed additur: Et de pristinis deprecate, ut tibi remittantur, transit enim peccatum actu, & remanet reatu, ut supra dictum est. & ideo cum aliquis a peccato unius uitij translat in peccatum contrarij uitij, definit quidem habere actum præteriti: sed non desinit habere reatum. Vnde simili habet reatum utriusque peccati: non enim peccata sunt sibi contraria ex parte auctorisationis a Deo, ex qua parte peccatum reatum habet.

A D S E C U N D U M dicendum, quod sicut dilectio Dei non solū consistit in actu voluntatis diuinae, sed etiam importat quendam gratię effectum, ut supra dictum est: & hoc, quod est Deum non imputare peccatum homini, importat quendam effectum in ipso, cui peccatum non imputatur, quod enim aliquis non imputetur peccatum a Deo, ex diuina dilectione procedit.

ARTICVLVS III.

Vtrum ad iustificationem impij requiratur motus liberī arbitrii.

A D T E R T I U M sic procedit. Videtur quod ad iustificationem impij non requiratur

non curando de effectu, quo ex peccato panitur peccator in naturalibus. Nec fallaris in hac re, translatio de rectitudine naturali ad innocentiam, quasi pro eodem intento eidemnam magnus esset error, quia lapsus nulla potentia potest restituiri ad innocentiam, quia non fieri potest, quod non peccauerit, reputant enim innocentie peccasse, quoniam restitutio potest ad rectitudinem naturalem. Vnde si restitueretur ad talen rectitudinem abque gratia, adhuc esset, ut dictum est, in peccato mortali propter illum auerionem derelictum, quia sola gratia auferitur, quae non est compulsibilis innocentia, nec est in homine in puris naturalibus.

In responsione ad secundum in eodem 2. art aduerteth hoc argumentum esse rationemphantastam. Sc. n. 14. dist. 4. afferens Augustinum Pfal. Videtur, inquit, Deum peccatis est ad penam impunitum, et auertere autem faciem a peccatis, est ad penam ea non referi. Et nota quoniam profunde author hoc eradicat, cum exemplis & similibus inducet a scoto ibide, dicit: quod dilectio Dei qua nos diligunt, non consistit in solo actu dilectionis, sed in effectu. Et quoniam non imputatio ex dilectione prouenit, effectum oportet in nobis ponere hmoi non putations. Et per hoc excludit duo. Primo, quod non impetrare voluntas diuina dupliciter possit comparari ad creaturam, si ut obiectum, & ut effectum, est enim ab ea & voluntate facta & esse voluntate prædictae esse factum, quia illud est atemnum, hoc temporale, nihil tamen est auctum, & non factum ab eo, qui quacunq; voluit fecit. Et cum omnis voluntate dilectionis quod datur, nihil est effectum nisi cum est. Ceterum, ac per hoc Sotus qui peccauit, si est a Deo dilectus, & non impetrare ei peccatum, eff. & cum oportet aliquem in eo posse huius voluntatis diuinae, & secundum hunc effectum dicimus Deus auertere faciem a peccatis, & non referare ea ad penam. Secundo, quod non est simile de dilectione & non imputacione hominis & Dei, quia humana consistit in solo actu diligenti & non imputantis, diuina non.

Super Questionis centesima decimatercia Articulum tertium.

In articulo tertio eiusdem questionis centesima decima tertia aduerte, quod actus liberī arbitrii, eius qui iustificatur, concurrens ad iustificationem impii, non fit concurrens, quod iustificatione sine eo fieri nequeat, ut patet in ppteris, & ammentibus.

Prima Secunda S. Tho. KK 4 respon.

libr. c. 26.
in fine to. 7.

Infra arti. 4.
1. &c. cor.
Et 1. q. 86.
art. 6. ad 1. &
2. dicit. 27. art.
2. ad 7. Et 4.
dist. 17. q. 1.
art. 3. q. 2. Et
ver. q. 28. ar.
3. & 4. cor. &
lo. 4. lec. 2. &
Eph. 5. lec. 5. fin.

QVAEST. CXIII.

responsione ad pri-
mum, quibus sufficit
meritum Iesu Christi.
Et quando co-
currit, non uno modo co-
currit, nam quando-
que concurret simul lan-
taneus, & hoc est re-
gulare, & est motus
acceptantis gratiam,
ut in litera dicatur.
Quod non intelligas
sic, quasi gratia sit
objecit illius actus
qui sit acceptatio, sed
in actu exercito: quia
si est motus liber arbitrii, exercentis accep-
tationem gratiae, exer-
citur. n. hic per hoc,
quod voluntas mo-
uetur in Deum prin-
cipium gratiae in re-
missione peccato-
rum, amando ipsum
cum derestatione of-
fensae sua. Quando-
que concurret preuen-
iens, ut in dormien-
tibus, vel non subfi-
cientibus, ut in respon-
sione ad primum dic-
etur.

Lib. 4. ca. pa-
rū, ante me-
diū tom. 1.

motus liberi arbitrii. Videmus. n. q̄
per sacramentum baptismi iusti-
ficantur pueri absq; motu liberi
arbitrii, & etiam interdum adul-
ti. Dicit. n. Aug. in 4. confel. q̄
cum quidam suis amicis labo-
raret febris, iacuit diu sine sen-
su in sudore lethali, & dū despe-
raretur. baptizatus est nesciens,
& renatus est, quod fit per gra-
tiam iustificantem. Sed Deus po-
tentiam suam nō alligavit sacra-
mentis, ergo etiam potest iustifi-
care hominem sine sacrifici absq;
omni motu liberi arbitrii.

Lib. 8. ca. 10.
non procul
a fine & ca.
12. 10. 3.

¶ 2 Prat. In dormiendo homo
non h̄t v̄sum rationis, sine quo
nō potest esse motus lib. arb. sed
Salomon in dormiendo consecu-
tus est à Deo donum sapientiae,
vt habetur 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1.
ergo ex pari ratione donum gra-
tiae iustificatis q̄nq; datur homi-
ni à Deo absq; motu lib. arbitrii.
¶ 3 Prat. Per eādem causam gra-
tia producitur in esse, & conser-
vatur. dicit. n. Aug. 8. super Ge-
nes. ad literam, quod ita se debet
homo ad Deum convertere, vt
ab illo sp̄ fiat iust. sed absq; motu
lib. arb. gratia in homine con-
servatur. ergo absq; motu lib. arb.
potest à principio infundi.

SED CONTRA est, quod dici-
tur Ioā. 6. Omnis qui audit a Pa-
tre, & didicit, venit ad me: sed di-
scere non est sine motu lib. arb.
addiscens. n. consentit docenti.
ergo nullus venit ad Deum per
gratiam iustificantem absq; mo-
tu lib. arbitrii.

RESPON. Dicendum, q̄ iustifi-
catione impij fit Deo mouente ho-
minem ad iustitiam: ipse. n. est q̄
iustificat impium, ut dicitur R. o.
3. Deus autē mouet oīa fm mo-
dum vniuersitatisq; sicut in natu-
ralibus videmus, q̄ aliter mouen-
tur ab ipso graui, & aliter leua
pp diuersam naturam vtriusque.
Vnde & hominem ad iustitiam
mouet fm conditionem naturae
humanae. Homo autem fm pro-
priam naturam habet, q̄ si liberi
arb. & ideo in eo qui h̄t usum li-
beri arbitrii, non fit motio à Deo
ad iustitiam absq; motu lib. arb.
sed ita infundit donum gratiae iu-
stificantis, quod etiam timul cū
hoc mouet liber. arb. ad donum
gratiae acceptandum in his, qui
sunt huius motionis capaces.

AD PRIMUM ergo dicendū,
q̄ pueri nō sunt capaces motus
liberi arbitrii. & ideo mouentur à
Deo ad iustitiam per solam in-
formationem animæ ipsorum.

F Hoc autem non fit sine sacramen-
to, quia sicut peccatum origina-
le, a quo iustificantur, non pro-
pria voluntate ad eos peruenit,
sed per carnalem originem: ita
etiam per spirituale regenera-
tionem à Christo in eos gratia
deriuatur. Et eadem ratio est de
furosis & amentibus, qui nun-
quam v̄sum lib. arb. habuerunt.
Sed si quis aliquād habuit v̄sum
lib. arb. & postmodū eo careat
vel per infirmitatē, vel per (om-
nium), nō consequitur gratiam iu-
stificationem per baptismum exte-
rius adhibitus, aut per aliquod
aliud sacramentum, nisi prius ha-
buerit sacramentum in proposi-
to, quod sine v̄sum lib. arb. non cō-
tingit. Et hoc modo ille, de quo
loquitur Aug. renatus fuit, quia
& prius, & postea baptismum ac-
ceptauit.

AD SECUNDUM dicendum, q̄
etiam Salomon dormiendo nō
meruit sapientiam, nec accepit:
sed in somno declaratum est ei, q̄ pp pra-
sideriorū ei à Deo sapientia infundebatur.
eius persona dicitur Sapientie 7. Optantū
mihi sensus. Vel potest dici, q̄ ille somnus
naturalis, sed somnus prophetie, secundum
dicitur Nu. 12. Si quis fuerit inter vos propo-
mini, per somnum, aut in uisione loqua-
in quo casu aliquis v̄sum lib. arb. habet. En-
dum est, q̄ non est eadem ratio de dono &
& de dono gratiae iustificantis. Nam dom-
iustificantis præcipue ordinat hominem
quod est obiectum uoluntatis: & ideo ad ip-
uetur homo per motum voluntatis, qui cū
lib. arb. sed sapientia perficit intellectum, qui
dit voluntatem, unde absq; completo mo-
bit, potest intellecetus dono sapientia illu-
cut etiam videmus, q̄ in dormiendo aliqui
nubus reuelantur, sicut dicitur lob. 33. Quia
sopor super homines, & dormiant in letu
aperit aures uirorum, & eruidens eos, influ-
plinam.

AD TERTIUM dicendum, q̄ in infusione ge-
stificantis est quedam transmutatio anima-
næ: & ideo requiritur motus proprius anima-
næ: vt anima moueat se secundum modum
Sed conseruatio gratiae est absq; transmutatio
de non requiritur aliquis motus ex parte
sola continuatio influxus diuinus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad iustificationem impij requi-
ratus motus fidei.

AD QUARTVM sic procedi-
tur. Videlicet q̄ ad iustifica-
tionem impij nō requiratur mo-
tus fidei. Sicut. n. per fidem iusti-
ficatur homo, ira etiam & per
quædam alia, s. per timorem de
quo dicitur Ecclesiast. 1. Timor

A simi, est illi de quo scriptum est: Misericordia nostra & gratia nostra. Unde & gratia nostra non per misericordiam sed per gratiam proximi, qui tamen dixerunt proximum sicut me ipsum.

Domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit iustificari. & iterum per charitatem, secundum illud Luc. 7. Dismissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. & iterum per humilitatem, sed illud Iac. 4. Deus superbis resistit, humiliatur ergo. autem dat gratiam. & iterum per misericordiam, sed illud Pro. 15. Per misericordiam & fidem purgatur peccata. non ergo magis motus fidei requiritur ad iustificationem impij, quam motus praedictarum uiteturum.

B ¶ Præt. Actus fidei non requiritur ad iustificationem impij.

¶ Præt. Diversi sunt articuli fidei. Si igitur actus si-

dei requiritur ad iustificationem impij, videtur quod oportet hominem, quando primo iustificatur, de omnibus articulis fidei cogitare: sed hoc uidetur inconveniens, cum talis cogitatio longam tempore moram requirat. ergo ut detur quod actus fidei non requiritur ad iustificationem impij.

SED CONTRA est, quod dicitur Ro. 5. Iustifi-

cari igitur ex fide, pacem habeamus ad Deum.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, * Motus liberi arbitrii requiritur ad iustificationem impij, secundum quod mens hominis mouetur a Deo. C Deus autem mouet animam hominis, conuertendo eam ad seipsum, ut dicitur Psal. 84. secundum aliam literam: Deus tu conuertens visibilibus nos, & ideo ad iustificationem impij requiritur motus mentis, qui conuertitur in Deum. Prima autem conuersio in Deum fit per fidem, secundum illud ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est. & idem motus fidei requiritur ad iustificationem impij.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod motus fidei non est perfectus, nisi sit charitate informatus. unde simul in iustificatione impij cum motu fidei, est etiam motus charitatis. Mouetur autem liberum arbitrio in Deum ad hoc, quod ei se subiiciat: unde etiam concurrit actus timoris filialis, & actus humilitatis. Contingit enim unum & eundem actum liberum arbitrio diuerferum uitutum esse, secundum quod una imperat, & alia imperatur, prout scilicet actus est ordinabilis ad diuersos fines. Actus autem misericordiae operari circa peccatum per modum satisfactionis. & sic sequitur iustificationem, vel per modum præparationis, in quantum misericordes misericordiam consequuntur, & sic etiam potest procedere iustificationem: uel etiam ad iustificationem cōcurrere simul cum praedictis virtutibus, secundum quod misericordia includitur in dilectione proximi.

AD SECUNDVM dicendum, quod per cognitionem naturalem hominem conuertitur in Deum, in quantum est obiectum beatitudinis, & iustificationis causante. unde talis cognitione non sufficit ad iustificationem. Donum autem sapientie præsupponit cognitionem fidei, ut ex supradictis * patet.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Apost. dicit ad Ro. 4. Credeti in eum qui iustificat impium, reputabitur fides eius ad iustitiam, sed propositum gratiae Dei. Ex quo patet, quod in iustificatione impij requiri debet fidei quantum ad hoc, & homo credat Deum esse iustificatorem hominum per mysterium Christi.

ARTICVLVS V.

Vtrum ad iustificationem impij requiratur motus liberi arbitrii in peccatum.

¶ Super Questionis
113. Articulum
quintum.

IN art. 5. eiusdem qd dubium occurrit de oppositione iustitiae, & culpa terminorum. Intra art. 7. iustificationis impii ad 1. & 2. & quoniam super hoc q. 28. art. 2. magna controversia cor. Et 4. di. videtur, & tamen q. 4. art. 3. fundat quodammodo tra cap. 158. Et ver. q. 28. do rotam præfere doctrinam. Scutis igitur in 4. distin. 14. q. 1. probat dupl. ter gratiam, & culpam non opponi formaliter. Primo, quia vni gratia una tantum priuatio per se opponitur: sed gratia est vna, & priuatio culpa est multipliciter diversarum rationum, ut patet de tata diversitate peccatorum. ergo Secundo, quia agens potest eff. tunc, vel defectiue super vnum oppositorum, potest eodem modo super non esse alterius: sed homo potest superesse culpa effectus, vel defectus, non potest super non esse gratia, quia non esse gratia est nihil, ad quod creata potest non se extendit, ergo non sunt formaliter opposita.

¶ Ad eundem horum iudicium est, quod culpa, & de gratia dupl. loqui possumus, sicut actu secundo, in actu. peccati mortalis, & i actu informata gratia & sic clarum est, quod opponere formaliter, pro quanto rectitudine actus charitatis, & obliquitas peccati mortalis opponitur formaliter oppositione priuatiua. Et hoc iam probatum est ex hoc, quod peccatum mortale directe est transgressio præcepti charitatis, que nihil diuina amicitia aequaliter est, & sic non est presentis questionis, quoniam de culpa remanente post actum, & habitu gratiae loquimur. Alio ergo non possumus loqui de culpa & gratia, id. de causa, quia peccator post peccatum diciur peccator, & gratia, id est dono habituali, quo formaliter est quis gratus Deo, non curando nunc de-

Art. 1. huius quæst.

fin.

QVAEST. CXII.

**Tract. 46. in
Io. non pro-
eni a fine,
tom. 6.**

functione inter gratiam, charitatem, & sibi necessario connexa. Et sic est ferme prelens, & dicimus quod gratia & culpa sunt formaliter opposita priuatae, sicut tenebra, & lumen. Quod probatur ex hoc, quod auctor ab incommutabili bono, qua formaliter peccator post actum dicitur peccator, & auctor a Deo charatis obiecto, contrariau[m] directe priuatae conversioni ad Deum charatis obiectum. Constat autem, quod culpa & gratia haec impotat, auctor, & conversionem, & conversionem huius modi, ergo &c.

¶ Ad primam obiectionem Scot habes

responsionem in litera ex art. i. huius q.

in responsione ad pri-

mus, quod hinc ter-

minus ad quem iu-

stificationis est unus,

i. uultua metapho-

rica dicta: ita terminu[m]

a quo, iniustitia,

seu iniquitas, & in

hoc conuenit omne

peccatum. Vnde di-

citur q[ue] priuato cul-

p[er] potest dupliciter fumi.

i. in ordine ad

causam suam, con-

uerionem ad comu-

nabile bonum, & sic

non est vnius, sed di-

uersarum rationum

iuxta specificam di-

uerificare peccatu-

rum. Alio modo fe-

cundum communem

rationem auctoris

ab incomutabili bo-

no, & sic est vna, vnu-

sationis. Vnde om-

nia peccata mortalia

conuenient ex parte

auctoris, & non

multiplicat auctor-

is ex hac parte, sed

intendunt eam, sicut ap[osto]lo impedimentorum in medio an-

elongatione a lumine. Et quia culpa est formaliter opposita gra-

tia in quantum est priuatio conuerionis ad Deum, ut dictum est;

ideo negatur q[uod] culpa, vt priuatio opposita gratia, non sit una.

¶ Ad secundam potest primo negari maior, & dici, q[uod] sufficit posse

in non esse alterius demeritorum: hoc enim modo homo potest

super non esse gratia.

Et ratio istius teriti membris est, quando

alterum oppositum est ex altiori principio pendens. Secundo po-

test negari minor, pro quanto homo potest defectu super non

esse gratia, quia deficiens ponit obiectum diuina infinitio, & co-

ferentia gratia in se. Ad probationem de annihilatione plu-

ries dictum est, q[uod] gratia quando deficit haberi, non annihilatur

proper plures rationes alias dictas.

¶ In eodem s. articulo nota differentiam inter motum naturalem

& voluntatis, q[uod] in natura idem numero est motus localis, quo

acciditur a termino ad quem, & receditur a termino a quo. In

voluntate autem, quia animaliter oportet virumque fieri, alter

actus est, cuius obiectum est malum, a quo anima per modum

recedens se habet: & alter, cuius obiectum est bonum, ad quod

anima per modum accedens se habet. Et propterea in litera

dicitur, quod duplex motus liber arbitrii requiritur. Alter detesta-

tionis mali: & alter affectionis ad bonum, ex quibus diuinus in-

tegrant quasi vnu modus voluntatis a malo in bonum, a culpa

ad iustitiam gratia.

¶ In eodem arti, in responsione ad tertium aduerte, quod illud

verbum. Oportet quod homo singula peccata, quae coniuncti, &c;

non significat necessitatem simpliciter ad consequendam iustifi-

cationem, quia vnu adus, quo quis detestatur univeraliter

omne peccatum propter Deum, etiam si tunc oolit cogitare de sin-

gulis quae haber in memoria, paratus cogitare tempore confes-

sionis, sufficit ad iustificationem impi: quoniam praeceptum de

remembrance in particulari affirmatum est, & pro semel tan-

tum obligat, scilicet tempore confessionis, absolute loquendo.

Sed significat necessitatem naturalis progressus infirmatis hu-

ARTIC. VI.

mane de malo in bonum iustitiae gratiae per imper-
fecit per singulares attritiones peccatorum in vici-
tritionem eorum. paulatim enim innatum est nobis
extremo in extremitum. Hac enim nostra conditio-
ne, potest absque huiusmodi attritionibus quis infi-

secundum detestationem, & des-
iderium. Dicitur. * Aug. super Ioā.
exponēs illud, Mercenarius autē
fugit. Affectiones nostrae motus
animorū sunt, letitia, animi diffi-
cilitas, timor, animi fuga est progre-
deris animo, cum appetis: fugis
animo, cū metus, oportet igitur,
q[uod] iustificatione impii sit motus
liberi arbitrii, duplex, vnu, quo p[ro] desi-
derium tendat in Deum iustitiae: &
alius, quo detestetur peccatum.

G

ARTICVLVS VI.

Vtrum remissio peccatorum debet nu-
merari inter ea, quae requiruntur
ad iustificationem impi.

A D SEXTVM sic proceditur.

H

Videtur quod remissio pec-
catorum non debeat numerari
inter ea, quae requiruntur ad iu-
stificationem impii. Substantia n-
reinon connumeratur his, quae ad

rem requiruntur, sicut ho[n]o non
debet connumerari aī& cor-

pori: sed ipsa iustificatio impii ē
remissio peccatorū, ut dictum est,
ergo remissio peccatorū nō

debet cōputari inter ea, quae ad
iustificationem impii requiruntur,

¶ 2 Præt. Id est gratia infuso,
& culpæ remissio, sicut id est
iūminatio, & tenebrarū expul-
sio: sed idem non dēt connume-
rari sibi ipsi, vnu. multitudini

I

consecutione consummatur iste motus: tum quicun-

mi in quo in nullo motu haber rationem remi-
ssori inducitur. Constat autem, quod remissio pec-
catorum est ex pulsio culpa, q[uod] est terminus a quo, & iste est mo-

¶ Ad hoc dicitur, quod quemadmodum in omni me-
do naturæ ex parte agentis exigit quod ducatur, qui
in termino ad quem, i. inductionis forme intenti-
onis oppositi, primo fit inducitio forma intenti, &
expulso oppofiti, ut patet in illuminatione, in qua
auter illuminatur, & excludatur a tenebris ex hoc excludi-
tio, & peruenit ad terminum. Ita in hoc me-
do impi terminus ad quem haber in se dno. I. inde-
ſtitutio, & remissio culpæ, & hac habeat submittit
propterea in litera dicitur, quod in remissione pec-
catorum iūminatur.

¶ In reponsione ad primum, dubium confingit-
catur. Iustificatio impii dicitur esse ipsa remissio peccato-
rum, dum quod omnis motus ipsi, accepit a termino
qui ruit ad esse terminum specificatorem motus, qui
terminum ciuidatum. Ita proprie tice licet expulso oppo-
ficiantur: quod cum cuius accidit hoc, exemplum patet
motus, seu iuratus tam successiva, quam per se tem-
pore, sive. Exemplum secundi est illuminatio ab ei-
tra, sed a lumine male ergo uidetur dictum, quod
dicitur remissio peccatorum, secundum quod remi-
ssio sumit a termino, tanquam remissio culpa in termi-

niū, & in iūminatio ne, in
luminatio, & in expulso, & in
termino, & in remissione, & in
iustificatio.

¶ In reponsione ad secundum, dubium confingit-
catur. Iustificatio impi dicitur esse ipsa remissio culpæ
in termino, dum quod omnis motus ipsi, accepit a termino
qui ruit ad esse terminum specificatorem motus, qui
terminum ciuidatum. Ita proprie tice licet expulso oppo-

ficiantur: quod cum cuius accidit hoc, exemplum patet
motus, seu iuratus tam successiva, quam per se tem-
pore, sive. Exemplum secundi est illuminatio ab ei-
tra, sed a lumine male ergo uidetur dictum, quod
dicitur remissio peccatorum, secundum quod remi-

ssio sumit a termino, tanquam remissio culpa in termi-

niū, & in iūminatio ne, in
luminatio, & in expulso, & in
termino, & in remissione, & in
iustificatio.

¶ In reponsione ad tertium, dubium confingit-
catur. Iustificatio impi dicitur esse ipsa remissio peccato-
rum, dum quod omnis motus ipsi, accepit a termino
qui ruit ad esse terminum specificatorem motus, qui
terminum ciuidatum. Ita proprie tice licet expulso oppo-

ficiantur: quod cum cuius accidit hoc, exemplum patet
motus, seu iuratus tam successiva, quam per se tem-
pore, sive. Exemplum secundi est illuminatio ab ei-
tra, sed a lumine male ergo uidetur dictum, quod
dicitur remissio peccatorum, secundum quod remi-

ssio sumit a termino, tanquam remissio culpa in termi-

Q V A E S T. C X I I I.

¶ Ad secundā dicit, q̄ idem realiter, & conuertibiliter impossibile ē separari, sed quā sunt idē realiter, & nō conuertibiliter, possunt separari ex parte, quā nō est conuertibilitas, ut pater de animali, & homine, albedine, & albedine intensa, &c. & sic est in p̄posito, ut pater ex dictis.

Art. praeceps

remissionem culpæ: in hoc enim iustificatio consummatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ iustificatio impij dicitur esse ipsa remissio peccatorum secundum quod omnis motus accipit specieā termino, tamen ad terminū consequendum inulta alia requiruntur, ut ex supradictis patet.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ gratiæ infusio, & remissio culpæ dupliciter considerari possunt.

Vno modo, secundum ipsam substantiam actus, & sic idem sunt: eodē n. aēt̄ Deus & largitur gratiam, & remittit culpā. Alio mō possunt cōsiderari ex parte obiectoru, & sic differunt in differentiā culpæ quā tollitur, & gratia quā infunditur. sicut etiam in rebus naturalibus generatio, & corruptio differtunt, quām̄ generatio vnius sit corruptio alterius.

AD TERTIUM dicendum, q̄ ista nō est cōnumeratio secundū divisionē generis in species, in qua oportet quod cōnumerata sint simul, sed secundum differentiam corū quā requiruntur ad complexiōē alicuius, in qua quidē enumeratione aliud potest esse prius, & aliud posterius: quia principiorum, & partium rei cōpositæ potest esse aliud aliū prius.

¶ Super Questionis cōtesimadecimateria articulū se- pimum.

Infr. ar. 8. co.
Et 4. dīs. 9.
2. art. 2. q. 3.
ad 1. Et di
27. q. 1. ar. 5.
q. 3. Et veri
q. 26. ar. 1. ad
12. & q. 28.
art. 13. ad 10.
& 16. & art.
9.

Nartic. 7. eiusdem quātio. 113. nota duas radices ex philosophia, aleram unde prouenit quod forma non fiat in instanti: alteram unde prouenit, quod ages egeat tempore ad cōponendam materia sufficienter pro forma. Et prima in duobus simul in multis cōfici, scilicet in dispositione subiecti, & in genita temporis ad disponendum. Secunda autem in uno, scilicet in proportionē resistentis indispositionis ad virtutem agentis disponentis. Et effermo de forma permanente. De successione nāq; nulla est quāstio, quia implicat eā esse in instanti. Et quoniam haec radices causæ propriæ dictorum effectuum acceptantur, ideo authoriens posterioriæ doctrina. Si affirmatio est causa affirmationis, &c. ex negatione harū causarum concludit gratiā infundi in instanti.

¶ In respōsione ad secundum, aduertere quod non dicitur, q̄ ymico actu liberum arbitrium mouetur
art. 3. 5. & 6.
q. 13. ar. 1.
P. P. q. 85. ar.
4.
q. 113. ar. 4.

est meritum, ut infra dicetur: sed prius est aliquid cōsequi formam, quam secundum formam operari. ergo prius infundit gratia, & postea liberum arbitrium mouetur in Deum, & in dēlationem peccati. non ergo iustificatio est tota simul.

¶ Præt. Si gratia infundatur anima, oportet dare aliquid instantis, in quo primo anima infit. similiter si culpa remittit, oportet ultimum in fīs dare, in quo homo culpa subiaceat: sed non potest esse idem instantis, quia sic opposita simul inessent eidem. ergo oportet esse duo instantia sibi succedenti, inter quā, sīm* Philos. in 6. Phys. oportet esse tēpus medium. non ergo iustificatio fit tota simul, sed successiue.

Sed contra est, quod iustificatio impij fit per gratiā Spiritus sancti iustificantis: sed Spiritus sanctus subito aduenit mētibus hominum, secundum illud AG. 2. Factus est repente de celo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis. ubi dicit glo. quod nescit tarda molima Spiritus sancti gratia. ergo iustificatio impij non est successiva, sed instantanea.

RESPON. Dicendum, quod tota iustificatio impij originaliter constituit in gratiā infusione. Per eam enim & liberum arbitrium mouetur, & culpa remittitur: gratia autem infusion fit in instanti absque successione. Cuius ratio est, quia quod aliqua forma non subito imprimatur subiecto, cōtingit ex hoc quod subiectum non est dispositum, & agens indiget tempore ad hoc, quod subiectum disponat: & ideo videmus, quod statim cum materia est disposita per alterationem præcedentem, forma substantialis acquiritur materia. & eadem ratione quia materia est secundum se disposita ad lumen recipiendum, subito iluminatur a corpore lucido in actu. * Dicatum est autem supra, quod Deus ad hoc quod gratia infundat animæ, non requirit aliquam dispositionē, nisi quā ipse facit. Facit aut̄ huiusmodi dispositionē sufficientē ad suscepionem gratiæ quandoq; quidem subito, quā 3. autem paulatim & successiue, ut supra dictum. Quod enim agens naturale non subito disponere materiam, contingit ex hoc, quod qua dispropositio eius, quod in materia virtutem agentis: & proper hoc videtur, quanto virtus agentis fuerit fortior,

ARTIC. VII.

in Deum. sed quod cum quocunq; materia creatâ subito disponere ad formâ, & multo magis liberum arbitrium habens, cuius motus potest esse instantaneus eum nam non potest esse instantaneus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod motus liberi arbitrii, qui concurrevit ad iustificationem impij, est confessus ad derelictum peccatum, & ad accedendum ad Deum, qui quidem cōfensus subito fit. Cōtingit autem quandoque, quod praeedit aliqua deliberatio, quia non est substantia iustificationis, sed via in iustificationem: sicut motus localis est via ad illuminationem, & alteratio ad generationem.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut in primo dictum est, nihil prohibet duo simul intelligere actu, fīm quod sunt quodammodo unum: sicut simul intelligimus subiectum & prædicatum, inquantū vniuntur in ordine affirmationis vnius. Et per eundem modum liberum arbitrium potest in duo simul moueri, fīm quod unum ordinatur in aliud. motus autem liberi arbitrij in peccatu ordinatur ad motum liberi arbitrij in Deum. Propter hoc enim homo detestatur patrem, quia est contra Deum, cui vult adhaerere: & ideo liberum arbitrium in iustificatione impij simul detestatur peccatum, & conuerterit se ad Deum, sicut etiam corporis simul recedendo ab uno loco accedit ad alium.

AD TERTIUM dicendum, quod non est rō quare forma subito in materia non recipiatur, quia magis & minus potest inesse: sic enim lumen non subito recipetur in aere qui potest magis & minus illuminari: sed ratio est accipienda ex parte dispositio-nis materie, vel subiecti, ut * dictum est.

AD QUARTVM dicendum, quod in eodem instanti in qua forma acquiritur, incipit res operari fīm formā. sicut signis statim cū est generatus, mouetur fīsum, & si motus eius esset instantaneus, in eodē instanti cōpleretur. Motus autem liberi arbitrij qui est velle, non est successivus, sed instantaneus: & iō non oportet quod iustificatio impij sit successiva.

AD QUINTVM dicendum, quod successio duorum oppositorum in eodem subiecto alter est consideranda in his quæ subiacent temporis & aliter in his quæ sunt supra tempus. In his enim quæ subiacent temporis, non est dare ultimum instans, in quo forma prior subiecto ineat, est autem dare ultimum tempus, & primum instans, in quo forma subiectus in materia, vel subiecto. Cuius ratio est, quia in tempore non potest accipi ante unum instans aliud instans præcedens immediate, eo quod instantia non consequitur se habeant in tempore, sicut nec puncta in linea, ut probatur in 6.* Phys. sed tempus terminatur ad instans. & ideo in toto tempore præcedens, qui aliquid mouetur ad unam formam, subest forma opposita: & ultimo instans illius temporis, quod est primum instans sequentis temporis, habet formā, quæ est terminus motus. Sed in his quæ sunt supra temporis, aliter se habet. Si qua enim successio sit ibi affectuū, vel intellectuali conceptionum, puta, in angelis, talis successio non mensuratur tempore cōtinuo, sed tempore discreto, sicut & ipsa quæ mensuratur, non sunt continua, ut in primo* habitum est. Vnde in talibus est dandum ultimum instans, in quo primum fuit, & primū instans, in quo est id quod sequitur. Nec oportet esse tempus medium: quia non est ibi continuitas temporis, quæ hoc requirebat. Mēs autem humana quæ iustificatur, fīm se quidē est supra tempus, sed per accidens subditur temporis, in qua-

Atum. s. intelligit cum cōtinuo & tempore secundūphantasmata, in quibus species intelligibiles considerat, ut in primo dictum est. Et ideo iudicandū est fīm hoc de eius mutatione secundū conditionem motuum temporalium, ut, s. dicamus, quod non est dare ultimum instans, in quo culpa infuit, sed ultimū tempus: est autem dare primum instans, in quo gratia inest, in toto autem tempore præcedenti inerat culpa.

ARTICULVS VIII.

Vtrum gratia infusa sit prima ordine
nature inter ea, que requiruntur
ad iustificationem impij.

Super Questionis
113 Articulum
quarum.

p.p.q.8. art.
1. & 2.

AD OCTAVVM sic procedi-tur. Videtur quod gratia infusa non sit prima ordine nature inter ea, que requiruntur ad iustificationem impij. Priori n. est re-cedere a malo, quam accedere ad bonū secundū illud Psal. 30. Declina a malo, & fac bonum: sed remissio culpa prinet ad recessum a malo, infusio autem gratia pertinet ad prosecutionem boni. ergo naturaliter prius est remissio culpa, q̄ infusio grā.

Prat. Dispositio præedit naturaliter formā ad quā disponit: sed motus liberi arb. ē qdā dispo-sitio ad susceptionē grā. ergo naturaliter prius est remissio infusione grā.

Prat. Peccatum impedit ani-mā ne libere tendat in Deū: sed prius est remouere id quod phibet motum, q̄ motus lequatur. ergo prius est naturaliter remis-sio culpa & motus liberi arbitrij in Deum, quam infusio gratia.

SED CONTRA. Causa est prior

naturaliter suo effectu: sed gratia

infusa causa est omnium alio-rum, que requiruntur ad iustifi-ca-tionem impij, vt * supra dictū est. ergo est naturaliter prior.

RESPON. Dicendum, quod prædi-
cta quatuor que requiruntur ad iu-
stificationem impij, tempore qdē

sunt simul: quia iustificatio impij

non est successiva, ut * dictum est,

sed ordine naturae unū corū est

prius altero, & inter ea naturali-

ordine primū est grā infusio: se-
cundū motus liberi arb. in Deū:

tertiū est motus liberi arb. in pec-
catū: quartū uero est remissio

culpa. Cuius rō est, quia in quoli-
bet motu naturaliter primū est

motio ipsius mouentis: sed in au-
tem est dispositio materie, sive

motus ipsius mobilis: ultimū ue-
ro est finis, vel terminus motus

ad quē terminatur motio mouen-
tis. Ipsa igitur Dei mouentis mo-
tio est gratia infusio, ut dictum

est * supra. motus autem vel dispo-
sitio mobilis est duplex, motus

liberi arb. terminus autem vel finis

motus est remissio culpa, ut ex

infusio-

art. p̄ced.

art. p̄ced.

a. 2. huius q.

lēdem quæstionis in
reſponſione ad pri-
mū, nota ingenii,
& reuerentiam au-
thoris.

Nam primo com-
putando tantum qua-
tuor, quæ numerari
solent in iustificatio-
ne impij, & indistin-
cte accipiendo, gratia
cum per se, &
necessario, conseqū-
tibus donis ex parte
termini ad quem, sol-
uit augmentum de
prioritate gratiae re-
ſipētū remissionis
peccatorum, aut econ-
tra. Deinde distin-
guendo inter donū
gratiae, quod dictū
est esse in effentia a-
nimæ, & donū iu-
stitiae conseqūentis
gratiam, quod dictū
est in primo articu-
lo huius questionis
esse terminū ad quē
in iustificatione im-
pij, aliter soluit, quā
si quinque adiungēs
prædictis quatuor
non nouiter adiunge-
tur, sed ipsam iusti-
ficationem, quæ a
iustitia dono termina-
nate dicta est, con-
sequens: vt si iustifi-
catione impij ex parte
termini ad quem, sit
quintū integrans
iustificationem im-
pij. Et quia sic ordo
naturalis in iustifica-
tionē impij est quod
primo est infusio gra-
tiae: secundo motus
liberi arbitrij in Deū:
tertio motus liberi
arbitrij in peccatum:
quarto conseqūtio
iustitiae: quinto ex-
clusio culpa. Et vt
melius penetras or-
dinem hunc, adverte
quod actio Dei infusa
gratia impio hēt
quasi duo officia, q̄
est inductiva, & ex-
pulsiva. & si actio
sive medio motu li-
beri arbitrij per mo-
dum naturalium a.
Et iustitiae fortior
effectū, ut in infantib-
us contingit bapti-
zatis, tunc ad gratia
infusio-

infusionem duo tantum consequentur, iustitia & remissio cuius primum ex primo officio, secundum ex secundo. Sed quoniam in adulatis non fortius effectum per modum actionis naturalis, sed medio libero arbitrio, ut omnia sunt suanter, ad infusionem gratiae consequuntur quatuor, duo ex primo officio, solum liberis arbitriis in Deum, & consequentio iustitiae: &

supradictis patet. Et iuste naturali ordinis primum in iustificatione impij est gratia infusio: secundum est motus lib. arbitrii in Deum: tertium vero est motus lib. arbitrii in peccatum. Propter hoc enim ille qui iustificatur, detestatur peccatum, quia est contra Deum: unde motus liberi arbitrii in Deum praecedit naturaliter motum liberi arbitrii in peccatum: cum sit causa & ratio eius: quartum vero & ultimum est remissio culpe, ad quam tota ista transmutatio ordinata sicut ad finem, ut dicitur est.

A PRIMVM ergo dicendum, quod recessus a termino, & accessus ad terminum dupliciter considerari possunt. Uno modo, ex parte mobilis, & sic naturaliter recessus a termino praecedit accessum ad terminum. Prius enim est in subiecto mobili oppositum quod abiicitur, & postmodum est id quod per motum assequitur mobile: sed ex parte agentis est econuerso. Agens enim per formam, quae in eo praexistit, agit ad remouendum contrarium, sicut sol per suam lucem agit ad remouendum tenebras. Et ideo ex parte solis prius est illuminare, quod tenebras remouere: ex parte autem aeris illuminandi prius est purgari a tenebris, quod consequi lumen ordine naturae licet utrumque sit simul tempore. Et quia infusio gratiae, & remissio culpe dividunt ex parte Dei iustificationis, iuste ordinis naturae prior est gratia infusio, quod culpe remissio. Sed si sumantur ea quae sunt ex parte hominis iustificati, est econverso. nam prius est ordine naturae liberatio a culpa, quod consecutio gratiae iustificantis. Vel potest dici, quod termini iustificationis sunt culpa sicut a quo, & iustitia sicut ad quem: gratia vero est causa remissio culpe, & adeptio iustitiae.

A SECUNDVM dicendum, quod dispositio subiecti sequitur actionem dispositivam non actionem inducituam. Vbi autem non est opus dispositio, ut in illuminatione, actionem agentis nulla sequitur dispositio: in speciali quoque proposito loquendo, actiones Dei est duplex, scilicet in fusione gratiae, & gratuita Dei motione. Prima inducit formam gratiae, secunda preparat, seu disponit ad gratiam, ut pater ex supradictis. Et sic dispositio ad gratiam sequitur actionem agentis, id est, gratiam Dei motionem: praecedit autem naturae ordinis actionem agentis, id est, infusionem gratiae, cuius oppositum in litera dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, quod si gratia donum habitualiter perficeret solum per modum naturae idem esset iudicium de infusione gratiae, & dispositione ad illam, & aliis actionibus, formis, & dispositi-

tionibus naturalibus, & oportet ponere leges aliam actionem inducituam formam, & aliud. Sed quia iam declaratum est, quod gratia operatio in se est, & per modum liberis arbitrii & per modum infusionis gratiae gratum faciens, inquit, operari possit.

Et disponitur. & ideo motus liberi arbitrii ordinis praecedit consecutionem gratiae, sequitur autem gratiae infusionem.

A TERTIVM dicendum, quod sicut Philosop. dicit in 2. Phys. In motibus animi omnino preceedit motus in principium speculationis, vel in fine actionis: sed in exterioribus motibus remissio impedimenti praecedit consecutionem finis, & quia motus liberi arbitrii est motus animi, prius naturae ordinis mouetur in Deum sicut in finem, quam ad remouendum impedimentum peccati.

ARTICULVS IX.

H *Vtrum iustificatio impij sit maximum opus Dei.*

A D NONVM sic proceditur. Videtur quod iustificatio impij non sit maximum opus Dei. Per iustificationem, non impij consequitur aliquis gratiam viae: sed per glorificationem consequitur aliquis gratiam patriae, que maior est, ergo glorificatione angelorum, vel hoiuum est maius opus, quam iustificatio impij.

¶ **P**rat. Iustificatio impij ordinatur ad bonum particulare unius hominis: sed bonum unius est maius, quam bonum unius hominis, ut pater in 1. Eth. ergo maius opus est creatio celi, & terrae, quam iustificatio impij. ¶ **3 Pr**. Maius est ex nihilo aliquid facere, & ubi nihil cooperatur agenti, quod ex aliquo facere aliquid cum aliqua cooperatione patiatis: sed in opere creationis ex nihilo sit aliquid, unde nihil potest cooperari agenti, sed in iustificatione impij Deo ex aliquo aliquid facit, id est in impiis, & est ibi aliqua cooperatio ex parte hois, quae est ibi motus lib. arbitrii. ut dicitur. ergo iustificatio impij non est maximum opus Dei.

S E D C O N T R A est, quod in Ps. 144. dicitur, Miserationes eius super omnia opera eius, & in collecta dicitur, Deus qui omnipotens

in adultis cooperatur motus liberi arbitrii. Quod tandem dixerim, ut gratiam non creas apud me, nam, confirmem. Secundo, tene ante oculos meos, quod bonum gratia unitis, est melius, naturae totius universi, ut continue vides damnationem non existit, tantum bonum obtemperans.

QVAEST. CXIII.

tuam parcendo maxime & miserando manifestas. &
*Augustus dicit exponens illud Iohann. 14. Maiora horum facit, quod maius opus est, ut ex impij iustus fiat, quam creare cœlum & terram.

RSPON. Dicendum, quod opus aliquid potest dici magnū duplicitate. Vno modo ex parte modi agendi, & sic maximum opus est creationis, in quo ex nihilo sit aliquid. Alio modo potest dici opus magnum propter magnitudinem eius quod sit, & secundum hoc maius opus est iustificatio impij, q̄ terminatur ad bonum æternū diuinæ participatio-
nis, quam creatio cœli & terra, que terminatur ad bonum naturæ mutabilis: & ideo * Augustinus cū dixisset, quod maius est quod ex impij fiat iustus, quam creare cœlum & terram, subiungit: Cœlum enim & terra transibit, predestinatō autem salus & iustificatio permanebit. Sed sciendū est, quod aliquid magnum dicuntur duplicitate. Vno modo secundum quantitatem ab solutum, & hoc modo do-
num gloriae est maius, quam donū gratiæ iustificati-
onis impij: & secundum hoc glorificatio iustorum
est maius opus, quam iustificatio impij. Alio modo,
dicuntur aliquid magnum qualitate proportionis, si-
c ut dicitur mons parvus, & milium magnum: & hoc modo donum gratiæ impium iustificantis est
maiis quam donum gloriæ beatificantis iustū, quia plus excedit donum gratiæ dignitatem impij, qui
erat dignus pena, quam donum gloriæ dignitatem
iusti, qui ex hoc ipso, q̄ est iustificantis, est dignus
gloria. & ideo * Augustinus dicit ibidem: Iudicet qui
potest, utrū maius sit iustos angelos creare, quam
impios iustificare: certe si æqualis est utrumque po-
tentia, hoc maioris est misericordia. Et per hoc pa-
ter respondit ad primum.

Ad SECUNDVM dicendum, quod bonum uni-
uersi est maius quam bonum particulare unius, si
accipiatur utrumque in eodem genere: sed bonum
gratiae unius maius est quam bonum naturæ totius
uniuersi.

Ad TERTIVM dicendum, q̄ ratio illa procedit
ex parte modi agendi, secundum quem creatio est
maximum opus Dei.

Sicut Quaest. 113.
ARTICVLVS X.
Vtrum iustificatio impij sit opus
miraculosum.

A D E C M V M sic procedi-
tur. Videtur quod iustifica-
tio impij sit opus miraculosum.
Opera enim miraculosa sunt
maiora non miraculosa: sed ius-
tificatio impij est maius opus,
quam alia opera miraculosa, ut
pater per * Aug. in autoritate
inducta. ergo iustificatio impij
est opus miraculosum.

P R A T. Motus voluntatis ita est
in anima, sicut inclinatio naturalis
in rebus naturalibus: sed quodammodo
Deus aliquid operatur in rebus
naturalibus cōtra inclinationē
naturali, est opus miraculosum,
sicut cum illuminat cœcum, uel
suscitat mortuum: uoluntas autem
impij tendit in malum, cū igitur
Deus iustificando hominem, mo-
ueat eum in bonum, uidetur q̄
iustificatio impij sit miraculosa.

ARTIC X.

264

A P R A T. Sicut sapientia est donū
Dei, ita & iustitia: sed miraculo-
sum est, q̄ alius subito sine stu-
dio sapientiæ assequatur a Deo.
ergo miraculosum est, q̄ alius
impij iustificetur a Deo.

S E D C O N T R A. Opera mi-
raculosa sunt supra potentiam
naturalē: sed iustificatio impij
non est supra potentiam naturalē.
dicit enim * Aug. in lib. de
prædictis sanctorum, q̄ posse ha-
bere fidem, sicut posse habere
charitatem, natura est hominum:
habere autem fidem quādmodū
hinc charitatem, ḡ fidei & fideliū. ergo
iustificatio impij non est miraculosa.

RSPON. Dicendum, quod in
operib⁹ miraculosis tria cōsue-
uerunt inueniri, quorum unum
est ex parte potentie agentis: q̄a
sola diuina uirtute fieri possunt,
& ideo sunt si duplicitate mira-
cula: quasi habentia cām occultam,
ut ī primo * dicitur est: & ēm hoc
tam iustificatio impij q̄ creatio
mundi, & uniuersaliter oē opus,

qđ à solo Deo fieri potest, mira-
culosum dici potest. Secundo in
quibusdam miraculosis operi-
bus inuenitur, q̄ forma inducta
est supra naturalē potentiam
talis materiae: sicut in suscitatio-
ne mortui uita est supra naturalē
potentiā talis corporis: & quā-
tum ad hoc, iustificatio impij nō
est miraculosa: quia naturaliter
aīa est gratiæ capax. eo nō ipso, q̄
facta est ad imaginē Dei, capax
est Dei per grām, ut * Aug. dicit.
Tertio mō in opibus miracu-
losis inuenitur aliqd p̄tēre soli
tum & consuetū ordinē causan-
di effectū: sicut cum aliquis infir-
mus sanitati perfectam assequit
subito p̄ter solitū cursu sana-
tionis, q̄ sit ex natura, uel arte:
& quantū ad hoc, iustificatio im-
pij qñque est miraculosa, & qñ-
que non. Est enim iste communi-
nis & cōsuetus cursus iustifica-
tionis, ut Deo mouēte interius
animam, hō cōuertat ad Deū, pri-
mo qđē cōuersione imperfecta,
ut postmodū ad perfectā deuen-
iat: q̄a charitas inchoata mere-
tur augeri, ut auēta mereat perfici-
ci, sicut * Aug. dicit. Quandoque
vero tā uehemēter Deus animam
mouet, ut starim quādā pfectio-
ne iustitiae asseq̄ uatur, sicut fuit
in cōuersione Pauli, adhibita ēt
exteris miraculosa profractio-
ne: & ideo conuersio Pauli tan-
quam miraculosa in ecclesia cō-
memoratur celebriter.

A D P R I M U M ergo dicendū,

& non propinquazim
mo magis vita est in
potentia naturali ta-
lis corporis, q̄ grāta
in potentia naturali
animæ impī, quia il-
lad potest per multas
transmutationes redu-
ci in uitam ab agente
naturali, gratia uero
non.

C Tercium est in re-
spōsione ad secundū,
circa illud, quod non
est simile de illumina-
tione cœci, & iustifi-
catione impī: quoniam
expresse author in 3.
contra Gent. c. 161. di-
cit, q̄ iustificatione im-
pij est supra id, quod
ordo rerum erigit. &
ideo sicut Deus non
oēs cacos illuminat,
ita non impios iustifi-
cat. Hic autem argu-
mento secundo quod
hoc tangit, scilicet secun-
dum ordinem rerum
ipam iustificationē
fieri, & propterea nō
est miraculū: aut er-
go hic, aut ibi a uero
declinat.

C Ad evidētiām ho-
rum sciendū est, q̄
cum cōmune sit ou-
ni forma non habere
materiam ex qua
constat, cum de po-
tētiā naturali ad formā
quonodo est, non ni-
fi de materia in qua,
est sermo. Verum hu-
iūmodi materia in
qua, duplicitate potest
se ad formam habere:
nam quandoq; est nō
solū in qua sit, & est
forma, sed est mat-
eria ex qua educit for-
ma, & tunc est poten-
tia naturalis ad for-
mā utpote ex sua po-
tentia educendam.
Quandoq; aut̄ est so-
lum materia in qua
sit & est, non autem
ex qua educit. Et
hoc adhuc contingit
duplicitate, uno modo
sic, quod licet forma
nō educatur de po-
tentia materiæ, dispositio
tamen propria ad for-
mam educit, ut po-
tentia materiæ p nature
agens. & tunc
est etiam potentia na-
turalis ad formam: &
hoc modo est in cor-
pore organico poten-
tia naturalis ad ani-
mam intellectuam.
Alio mō sic, quod p
p̄pria dispositio educit
rur de potentia subie-
cti, sed nō p̄agens na-
turalē claudit: nō sub
naturalē agente totū
ordinem naturæ. Et
tūc est potentia quo-
dammodo naturalis,
& quodammodo nō na-
turalis.

**Trac. 5. i ep.
lo. ante me.
tom. 9.**

D. 985.

